

TRANSFORMACJE PRAWA PRYWATNEGO
Numer amerykański (2005)
ISSN 1641-1609

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA WYPADKÓW^{*}
Steven Shavell

Spis treści

ROZDZIAŁ 1. ODPOWIEDZIALNOŚĆ CYWILNA I ODSTRASZANIE – PODSTAWY TEORII

1. JEDNOSTRONNE WYPADKI I POZIOM STARANNOŚCI

- 1.1. Optimum dobrobytu społecznego.
- 1.2. Brak odpowiedzialności.
- 1.3. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka.
- 1.4. Odpowiedzialność na zasadzie winy.
- 1.5. Porównanie zasad odpowiedzialności.
- 1.6. Różne przejawy staranności.

2. WYPADKI DWUSTRONNE I POZIOMY STARANNOŚCI

- 2.1. Optimum dobrobytu społecznego.
- 2.2. Zachowanie w modelu dwustronnym.
- 2.3. Brak odpowiedzialności.
- 2.4. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka.
- 2.5. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka z zarzutem przyczynienia się poszkodowanego.
- 2.6. Zasada winy.
- 2.7. Zasada winy z zarzutem przyczynienia się poszkodowanego.
- 2.8. Zasada porównania win.
- 2.9. Porównanie zasad odpowiedzialności.
- 2.10. Porównanie zasad odpowiedzialności, gdy staranność ma kilka aspektów.
- 2.11. Osoba, która może zapobiec szkodzie najmniejszym kosztem (ang. *least-cost avoider*).
- 2.12. Zasady odpowiedzialności w praktyce.
- 2.13. Określenie należytej staranności i interpretacja „jak gdyby”.

3. JEDNOSTRONNE WYPADKI: POZIOM STARANNOŚCI A POZIOM AKTYWNOŚCI

- 3.1. Optymalny poziom społecznego dobrobytu.
- 3.2. Brak odpowiedzialności.
- 3.3. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka.
- 3.4. Zasada winy.
- 3.5. Porównanie zasad odpowiedzialności
- 3.6. Przyczyna wady zasady winy.

4. DWUSTRONNE WYPADKI: POZIOM STARANNOŚCI A POZIOM AKTYWNOŚCI

- 4.1. Optimum dobrobytu społecznego
- 4.2. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka z zarzutem przyczynienia się poszkodowanego.
- 4.3. Odpowiedzialność na zasadzie winy z zarzutem przyczynienia albo bez tego zarzutu.

---

^{*} Przekład części książki S. Shavella: *Foundations of Economic Analysis of Law*, Cambridge, Mass. 2004, wyd. Harvard University Press. Copyright © 2004 by the President and Fellows of Harvard College.

- 4.4. Porównanie zasad odpowiedzialności.
- 4.5. Brak zasady odpowiedzialności prowadzącej do optymalnych poziomów aktywności
- 4.6. Wzajemny charakter szkody.
- 4.7. Zastosowanie w praktyce odpowiedzialności na zasadzie ryzyka albo winy.
- 4.8. Zasada ryzyka i zasada winy w świetle teorii dotyczącej poziomów aktywności.

ROZDZIAŁ 2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ I ODSTRASZANIE: PRZEDSIĘBIORSTWA

1. OSOBY TRZECIE JAKO POSZKODOWANI

- 1.1. Poziomy staranności.
- 1.2. Poziomy aktywności.
- 1.3. Wykluczenie poziomu produkcji z definicji winy.
- 1.4. Odpowiedzialność przedsiębiorców względem osób trzecich w praktyce.

2. KLIENCI JAKO POSZKODOWANI

- 2.1. Doskonała wiedza klienta o ryzyku.
- 2.2. Niedoskonała wiedza klienta o ryzyku.
- 2.3. Rzeczywista wiedza klienta o ryzyku.
- 2.4. Problem z zastosowaniem zasady winy.
- 2.5. Problem z zastosowaniem zasady winy przy decyzjach co do badań i rozwoju produktów oraz przy decyzjach projektowych.
- 2.6. Problemy z zastosowaniem zarzutu przyczynienia przy odpowiedzialności na zasadzie ryzyka.
- 2.7. Ponowne rozważenie odpowiedzialności na zasadzie ryzyka i zasady winy.
- 2.8. Gwarancja na produkt.
- 2.9. Niedoskonała konkurencja i siła rynkowa.
- 2.10. Odpowiedzialność przedsiębiorców względem klientów w praktyce.

ROZDZIAŁ 3. ROZWIĄNIĘCIE ANALIZY ODSTRASZANIA

1. PROBLEMY Z USTALENIEM WINY

- 1.1. Niepewność przy ustalaniu winy.
- 1.2. Uwagi o niepewności.
- 1.3. Przewidywane błędy w wyborze należytej staranności.
- 1.4. Błędne rozpoznanie poziomu należytej staranności.
- 1.5. Porównanie z odpowiedzialnością na zasadzie ryzyka.

2. DLACZEGO ZDARZA SIĘ, ŻE STRONY NIE DOCHOWUJĄ NALEŻYTEJ STARANNOŚCI I JAKIE SĄ TEGO SKUTKI?

- 2.1. Przyczyny niestaranności.
- 2.2. Znaczenie niedochowania należytej staranności.

3. PROBLEM IMMUNIZOWANIA SPRAWCY OD ODPOWIEDZIALNOŚCI (ANG. *JUDGMENT-PROOF PROBLEM*)

- 3.1. Osłabienie motywacji do redukcji ryzyka.
- 3.2. Doniosłość osłabienia motywacji.
- 3.3. Metody rozwiązania problemu osłabienia motywacji.

4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRZEŁOŻONEGO ZA PODWŁADNEGO

- 4.1. Definicja odpowiedzialności za podwładnego.
- 4.2. Odpowiedzialność za podwładnego podnosi poziom staranności i obniża natężenie aktywności, jeżeli podwładny jest immunizowany od odpowiedzialności.
- 4.3. Czynniki, które wpływają na pożytek z odpowiedzialności za podwładnego.
- 4.4. Odpowiedzialność za podwładnych w praktyce.

5. ODSZKODOWANIE I ROZMIAR SZKODY

- 5.1. Odszkodowanie równe szkodzie

5.2. Rozmiar odszkodowania w praktyce.

6. ODSZKODOWANIE I PRAWDOPODOBIENSTWO SZKODY

- 6.1. Optymalne odszkodowanie nie zależy od prawdopodobieństwa szkody.
- 6.2. Ograniczenie odszkodowania za nietypowe szkody.
- 6.3. Zastrzeżenie.
- 6.4. Odszkodowanie za nietypowe szkody w praktyce.
- 6.5. Odszkodowania za szkody o wysokim prawdopodobieństwie.
- 6.6. Odpowiedzialność za wysoce prawdopodobne szkody w praktyce.

7. ODSZKODOWANIE I NIEPEWNOŚĆ SĄDÓW CO DO ROZMIARU SZKÓD

- 7.1. Odszkodowanie równe oczekiwanych szkodom.
- 7.2. Uwagi dotyczące niepewności sądów.
- 7.3. Określanie odszkodowań wobec niepewności co do rozmiaru szkód w praktyce.

8. ODSZKODOWANIE: SZKODY MAJĄTKOWE I NIEMAJĄTKOWE

- 8.1. Definicja dwóch rodzajów szkody.
- 8.2. Odszkodowanie równe sumie szkód majątkowych i niemajątkowych.
- 8.3. Zdolność sądów do oszacowania majątkowych i niemajątkowych szkód.
- 8.4. Odpowiedzialność za szkody niemajątkowe w praktyce.

9. ODSZKODOWANIE WIĘKSZE NIŻ SZKODA: ODSZKODOWANIE REPRESYJNE (ANG. PUNITIVE DAMAGES)

- 9.1. Objasnienie terminów.
- 9.2. Odszkodowanie większe niż szkoda tworzy nadmierną motywację do redukcji ryzyka.
- 9.3. Unikanie odpowiedzialności.
- 9.4. Niedozwolona użyteczność ze spowodowanej szkody.
- 9.5. Zachęta do transakcji rynkowych.
- 9.6. Kara.
- 9.7. Odszkodowania represyjne w praktyce.

10. ODSZKODOWANIE A MOŻLIWOŚCI REDUKOWANIA SZKODY PRZEZ OFIARĘ

- 10.1. Działania ofiar w celu ograniczenia szkód.
- 10.2. Optymalny poziom dobrobytu społecznego.
- 10.3. Optymalny rozmiar odszkodowania.
- 10.4. Regulacja redukcji szkód w praktyce.

11. ZWIĄZEK PRZYCZYNOWY

- 11.1. Definicja i wprowadzenie.
- 11.2. Odpowiedzialność za zasadzie ryzyka.
- 11.3. Zasada winy
- 11.4. Bezpośredni związek przyczynowy (ang. *proximate causation*).
- 11.5. Niepewność co do związku przyczynowego.

ROZDZIAŁ 4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ, PONOSZENIE RYZYKA, UBEZPIECZENIE

1. NIECHĘĆ DO RYZYKA ORAZ SPOŁECZNIE IDEALNE ROZWIĄZANIE PROBLEMU WYPADKÓW

- 1.1. Niechęć do ryzyka.
- 1.2. Społecznie idealne rozwiązanie.

2. PROBLEM WYPADKU W RAZIE BRAKU ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ I UBEZPIECZENIA

3. PROBLEM WYPADKU, JEŻELI ISTNIEJE TYLKO ODPOWIEDZIALNOŚĆ CYWILNA

4. PROBLEM WYPADKU PRZY ISTNIENIU ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ ORAZ UBEZPIECZENIA

- 4.1. Ubezpieczenie.
- 4.2. Odpowiedzialność na zasadzie ryzyka.
- 4.3. Odpowiedzialność na zasadzie winy.
- 4.4. Podsumowanie.
- 4.5. Odpowiedzialność i ubezpieczenie w praktyce.

5. FUNKCJA ODPOWIEDZIALNOŚCI

- 5.1. Naprawienie szkody wyrządzonej ofiarom stanowi tradycyjną koncepcję funkcji odpowiedzialności za wypadki.
- 5.2. W dzisiejszych czasach obniżenie ryzyka przez odstraszenie szkodliwych zachowań jest rzeczywistą funkcją odpowiedzialności, ale w przeszłości znaczące były również kompensacja i zapobieżenie konfliktom.
- 5.3. Czy stosowanie systemu odpowiedzialności odszkodowawczej jest uzasadnione?

6. ROZWINIĘCIE: SZKODY NIEMAJĄTKOWE

- 6.1. Szkody niemajątkowe i ubezpieczenie.
- 6.2. Ubezpieczenie na wypadek szkód niemajątkowych w praktyce.
- 6.3. Szkody niemajątkowe i społecznie idealne rozwiązanie problemu wypadków.
- 6.4. Nie można osiągnąć społecznie idealnego rozwiązania w ramach systemu odpowiedzialności odszkodowawczej.
- 6.5. Argument za grzywnami jako uzupełnieniem odpowiedzialności odszkodowawczej.

7. ROZWINIĘCIE: PROBLEM IMMUNIZOWANIA SPRAWCÓW OD ODPOWIEDZIALNOŚCI

- 7.1. Problem immunizowania sprawców a ubezpieczenie.
- 7.2. Problemy z funkcjonowaniem systemu odpowiedzialności i ubezpieczenia.
- 7.3. Regulacja ubezpieczenia od odpowiedzialności.
- 7.4. Uwagi co do unikania odpowiedzialności i regulacji ubezpieczenia od odpowiedzialności.
- 7.5. Regulacja ubezpieczenia od odpowiedzialności w praktyce.

ROZDZIAŁ 5. ODPOWIEDZIALNOŚĆ I KOSZTY ADMINISTRACYJNE

1. NATURA I ZNACZENIE KOSZTÓW ADMINISTRACYJNYCH

- 1.1. Opis kosztów administracyjnych.
- 1.2. Nadwyżka nad kosztami administracyjnymi ubezpieczenia.
- 1.3. Koszty administracyjne: zasada ryzyka a zasada winy.

2. SPOŁECZNIE POŻĄDANE ZASTOSOWANIE SYSTEMU ODPOWIEDZIALNOŚCI PRZY UWZGLĘDNIENIU KOSZTÓW ADMINISTRACYJNYCH

- 2.1. Pytanie, czy system odpowiedzialności odszkodowawczej jest społecznie wartościowy.
- 2.2. Optymalne płatności ze strony odpowiedzialnych sprawców przy uwzględnieniu kosztów administracyjnych.

3. PRYWATNE I SPOŁECZNE POBUDKI DO UŻYWANIA SYSTEMU ODPOWIEDZIALNOŚCI PRZY UWZGLĘDNIENIU KOSZTÓW ADMINISTRACYJNYCH

- 3.1. Prywatne i społeczne pobudki mogą się różnić.
- 3.2. Niedoskonałość motywacji do wytoczenia powództwa może uzasadniać społeczną interwencję – w celu ograniczenia albo dotowania wykorzystania systemu prawnego.